

D

Debatstafet:

NAVNELEG:
identitetsstrategier på vej
ind i det nye årtusinde

Kvinder, Køn og Forskning?
Eller Køn og Forskning?

Foreningen for Kvinde- og Kønsforskning? Eller Foreningen for Kønsforskning. Eller ...? Med udgangspunkt i foreningens og tidsskriftets navn bad vi i sidste nummer to fremtrædende kvinder om at tage hul på debatten og give stafetten videre til nye debattører. Hvilke signaler sender foreningens og tidsskriftets navne, og er de dækkende? I forhold til hvad og hvem? Skal dobbeltbetegnelsen "køn og kvinde" fortsat profileres, eller skal "kvinde" udgå af såvel tidsskriftets navn som foreningens? Skal "køn" udgå? Beholder man sit fødenavn, eller skal der andre navne til døbefonten, når identiteten bevæger sig? Hvad er konsekvenserne af de forskellige strategier? Hvilke aktører, områder og strategier ekskluderes eller inkluderes i de forskellige navneforslag? Mænd? Børn? Minoriteter? Pluralisme og heterogenitet? Entydighed og fælles træk? Aflyser vi kvindeforskningen ved at fjerne dobbeltbetegnelsen, og hvor ligger solidariteten og bestræbelserne på empowerment? Annette Borchorst, Cathrine Hasse og Helle Balsbye giver hver deres bud.

Stafetten gives videre til Nina Lykke, Birgit Petersson og Pernille Thanggaard Andersen.

E

B

A

T

Anette Borchorst:

**FORENINGENS NAVN
SKAL AFSPEJLE DENS
RUMMELIGHED**

På nuværende tidspunkt mener jeg, at vi skal bevare dobbeltbetegnelsen, men det er meget sandsynligt, at jeg vil mene noget andet om 15 år.

Det er helt forventeligt og også ønskeligt, at vi får en debat om foreningens og tidsskriftets navn omkring årtusindskiftet, hvor bl.a. spørgsmålet om, hvad der konstituerer køn optager mange medlemmer. Mit grundlæggende synspunkt er, at foreningens navn og tidsskriftets titel bør afspejle rummeligheden i medlemskaren og i tidsskriftets indhold, samtidig med at en løbende intern og ekstern debat af kønnet er uomgængelig. På nuværende tidspunkt mener jeg, at vi skal bevare dobbeltbetegnelsen, men det er meget sandsynligt, at jeg vil mene noget andet om 15 år.

Navnelegen har for mig at se flere mulige dimensioner. Hvem er medlemmerne, har forskningen og foreningen et normativt mål, hvad er vores forskningsmæssige genstandsfelter, og hvilke opfattelser har vi af, hvad der konstituerer køn? Disse dimensioner hænger selvsagt tæt sammen, men spiller muligvis ind på synspunkterne på forskellig måde.

Ligesom Bente Rosenbeck tror jeg, at det er afgørende for mange af os "ældre" kvindeforskere, at vi startede på et projekt, der handlede om at synliggøre kvinder i videnskaberne. Ganske vist betegnede

mainstream-forskningen sig sjældent som hverken køns- eller mandeforskning, men det manglende kønsperspektiv dækkede ofte over en grundlæggende mandlig norm som styrende for videnskaben, som bl.a. betød at kvindelige forfattere, kvinders politiske aktiviteter, kvinders krop osv. var stort set fraværende inden for forskning, der beskæftigede sig med disse områder. Inden for mange områder er den problemstilling stadig relevant, og der er fortsat forskere (herunder også unge forskere) som beskæftiger sig primært med at forstå og forklare kvinders situation. En del af disse forskere arbejder samtidig eller på andre tidspunkter også med udgangspunkt i køn eller fokuserer på mænd. Endelig er der en gruppe forskere, som udelukkende tager afsæt i køn. Dobbeltbetegnelsen kan således rumme forskere, som enten betegner sig som kvindeforskere, både som kvinde- og kønsforskere eller udelukkende som kønsforskere. Et godt spørgsmål er, om betegnelsen medfører, at mænd, som opfatter sig som mandeforskere undlader at melde sig ind i foreningen. Det vil jeg finde uheldigt, men jeg tror på den anden side ikke, det er foreningens navn, som er det væsentligste her. Dels er der ikke mange mandeforskere, og dels er mandeforskningen knyttet organisatorisk til politiske mandeorganisationer. Jeg mener heller ikke, at en sådan betragtning om potentielle medlemmer skal være afgørende for navnevalget.

Selv om genstandsfeltet na-

turligvis hænger sammen med opfattelsen af, om køn er noget vi gør eller er, så er der ikke en entydig kobling mellem genstandsfelter og kønsopfattelser på den måde, at kvindeforskere opfatter køn som essens, mens kønsforskere mener, at kønnet er socialt konstrueret. Foreningens medlemmer spreder sig formodentlig henover et kontinuum i deres opfattelse af, hvad der konstituerer køn, og hvorledes det spiller sammen med andre sociale relationer. Denne spændvidde kan og bør give stof til en løbende debat løbende inden for foreningens rammer og også udadtil. Det er imidlertid ikke dækkende at fremstille disse opfattelser som en polarisering mellem to hovedopfattelser, og det er direkte uheldigt for foreningens pluralisme og sammenhængskraft, hvis det kobles til navnedebatten. Når Iris Rittenhofer bl.a. argumenterer for at slette "kvindeforskning" fra foreningens navn ved at karakterisere den ved opfattelse af køn som essens og mangel på professionalisme, så frygter jeg, at vi lander i en fastlåsning af positioner, som næppe er dækkende for hvem foreningens medlemmer er, og hvad de beskæftiger sig med.

Når vi er i gang med navneleget, så er det oplagt, som Bente Rosenbeck i sidste nummer, at rejse spørgsmålet om ligestillingsbegrebet. Jeg er helt enig i, at begrebet defineres meget snævert i Danmark og påfaldende snævrere end i de andre skandinaviske lande. Det ses fx i forbindelse med li-

gestillingsdebatten og politikken. Samtidig har ligestilling en meget lav prioritering i Danmark, hvadenten man beskæftiger sig med det som forsker, bureaukrat, politiker eller ansat eller aktiv i fagbevægelsen. Man kan muligvis påvirke denne situation ved at introducere nye begreber, men en ny retorik gør det helt afgjort ikke alene. Ligestillingsbegrebet har imidlertid forandret sig ved, at det i stigende grad forbindes med etnicitet, seksuel orientering mm. Det er efter min mening en positiv udvikling, selv om der er langt til erkendelse af Danmark som et multikulturelt samfund.

Bente rejser også spørgsmålet, om der skal etableres ligestillingsorganer som både retter sig mod diskrimination og uligestilling for køn, etnicitet, seksuel orientering osv. Det er for mig at se en politisk strategisk og organisatorisk diskussion, hvor der både er forhold der taler for og imod. Jeg hælder mest til, at der etableres separate ligestillingsorganer i forhold til køn, men jeg mener, at det er uhyre vigtigt, at kønsligestilling beskæftiger sig med, hvordan køn spiller sammen med etnicitet osv. Det er imidlertid en diskussion, der ligger langt fra foreningens navneleg, så den må vi tage en anden god gang.

*Anette Borchorst,
Lektor og lic.phil. ved
Institut for Statskundskab,
Århus Universitet*

Cathrine Hasse:
**HVORFOR EN
 FORENING FOR
 KØNSFORSKNING?**

Jeg har taget stilling. Jeg mener Forening for Kvinder og Kønsforskning bør skifte navn. Der er behov for en forening, der medvirker til at sætte fokus på kønsforskning som forskning i en forskel, der gør en forskel.

Idag signalerer navnet at kvindeforskning ikke allerede er indeholdt i betegnelsen kønsforskning, hvilket kan virke som et tegn på en vis teoretisk diffusitet. En navneændring vil kunne medvirke til, at forskning i køn får den generelle teoretiske gennemslagskraft, området fortjener.

I forrige nummers stafet mindede Bente Rosenbeck os om den historie, vi ikke bør glemme: kønsforskning startede som kvindeforskning, fordi kvinder var det usynlige køn, hvis historier, talenter og kamp var levet overset i offentligheden. Det handlede om at rette op på uretfærdige forskelle. Kvinden blev overset eller fremhævet på baggrund af manden som det generaliserede køn. Kvindeforskning blev et magtfuldt projekt, der gjorde kvinders liv bemærkelsesværdige på deres egne præmisser. Kvinder blev politisk sprængfarlige og synlige.

Kvindeforskningen var i sig selv provokerende, fordi den gjorde en forskel. Det politiske kom i første række. Forskning i kvinder bliver stadig af mange i dag, opfattet som et politisk redskab for kvindebe-

vægelsen. Nu hvor krudtrøgen har lagt sig er det blevet en akilleshæl for forskningen. Ikke fordi forskning ikke altid er politisk, men fordi forskning i mænd og kvinder fremstår som forskning for mænd eller kvinder. Kvindeforskning har, som mandeforskning, fået karakter af partsindlæg. Partsindlæg tages nu engang ikke så alvorligt som 'rigtig videnskab'. På trods af mange års fremragende forskning i kvinders liv og vilkår tror jeg mange kvindeforskere opfattes som havende særinteresser, når deres forskning indgår i den løbende ligestillingsdebat. De senere tilkommende mandeforskere placeres også som positionerede medspillere i en kønskamp. Det hjælper heller ikke på dette indtryk, at forskning i kvinder langt hen ad vejen foretages af kvinder og forskning i mænd af mænd. I mange tilfælde tilkendegiver forskerne kønspolitiske interesser og plejer politiske kontakter. Kønsforskning fremstår først og fremmest som et spørgsmål om holdninger ikke om ny viden.

Sådan må det være. Det er fint, at man med kønsforskningen har fået gjort helt klart, at også forskere har erkendelsesledende interesser. Her har kvindeforskningen vist vejen. Vi mangler bare at få resten af forskersamfundet til at indse, at dette er et vilkår for forskningen generelt. Den tilsyneladende objektive økonom eller forskeren i statsdannelser er ikke mindre holdningspræget end kvindeforskeren. Den erkendelse er endnu ikke nået det brede forskersamfund. I

dag kan man frygte, at (kvind)forskere, der opfattes som holdningsprægede, ikke tages tilstrækkeligt alvorligt af resten af forskersamfundet – og at deres teorier og resultater derfor lettere fejles af bordet. Måske nok fulgt af pæne ord og 'politisk korrekte' skulderklap, men i praksis bliver forskningen politisk ufarlig.

Det er trist, at forskersamfundet generelt ikke i højere grad har taget de mange teoretiske erkendelser skabt i feminismens og kvindebevægelsens kølvand til sig. Det er der all mulig grund til at ændre på. Kønsforskningen – ikke mindst kvindeforskningen – har gennem tiden udviklet et arsenal af politisk farlige teorier om forskellens betydning. Den har blandt andet lært os, at holdninger kommer af forskelstænkning. Forskning i kvinder forholder sig til mænd, og forskning i mænd til kvinder. At udvikle kønsforskningens teoretiske potentiale har krævet denne erkendelse af, at al forskning i kvinder altid er kønsforskning – fordi forskelperspektivet er medtænkt implicit. Det samme gælder naturligvis forskning i mænd. Derfor er det logisk, at vi – uanset om vi vælger at fokusere på mænd eller kvinder – i foreningens navn understreger, at vi forsker i køn. Fordi forskning i køn altid er forskning i forskel og i hvem denne forskel gør en forskel for.

Før kvindebevægelsen var der ingen, der tænke på at forske hverken i kvinder eller mænd – som kvinder i forhold til mænd og mænd i forhold til kvinder. Når vi fortsat skal for-

ske i køn, er det fordi forskellen mellem mænd og kvinder er et område, hvor der ikke alene kan frembringes holdningsprægede politisk relevante resultater (hvad vi selvfølgelig også bør fortsætte med). Ny viden er affødt af holdninger, men forskning kan mere end kolportere holdninger. Den kan udvikle teorier om generelle sammenhænge i verden. Teorier udspringer, som viden, af holdninger. I forskningsprocessen sættes både holdninger, viden og teorier i bevægelse. De bedste teorier kan have effekter langt ud over de holdninger, der satte processen i gang.

Vi kan fortsat udvikle brugbare teorier om generelle forskelsproblematikker. Teorier er farlige, når de formår at rykke folk ud af deres vaneforestillinger. Det er sådanne teorier, der kan udvikles (og er blevet udviklet) i kønsforskningen. Skal kønsforskningen vinde fornyet respekt, må vi sikre, at denne forskning tages alvorligt. Der er ikke alene tale om partsindlæg, men om generel teoridannelse, der kan ændre holdninger. Holdninger til kvinder på arbejdsmarkedet, udstødte arbejdsløse mænd, indvandrerkvinder i krisecentre og andre grupper, der udsættes for en urimelig forskelsbehandling. Et navneskifte vil være et signal om, at foreningens medlemmer ikke alene laver forskning ud fra erkendelsesledende interesser, men at denne forskning har generel betydning for hele samfundet. Kvindebevægelsen brugte det politiske til at skabe forskning. Hvad vi bør gøre i dag er, at

bruge forskningen til at skabe politik.

*Cathrine Hæse,
Ph.d-stipendiat,
Institut for Antropologi,
Københavns Universitet*

Helle Balsbye:
**KØNSTÆRKT,
KØNSLØST
– ELLER HVAD?**

Jeg har tænkt meget og været meget i tvivl. Men jeg mener, at der stadig er en pointe i at holde fast i ordet kvinde i stedet for at acceptere, at det forbindes med noget uprofessionelt, uaktuelt og tilbagestående.

Jeg kan godt høre, at navnet "Foreningen for kvinder – og kønsforskning" lyder tungt. Og jeg er enig med debatøren i sidste nummer af Kvinder, køn og forskning, Iris Rittenhofer i, at navnet nok ikke er et trækplaster. Ordet kvinder forbindes sjældent med noget hot, magtfuldt og prestige fyldt, en gruppe, som alle sukker efter at være del af. Ikke i Danmark i hvertfald.

Jeg oplever ofte, at ordet kvinder ikke uproblematisk bruges til at betegne den gruppe mennesker, i den alder, som ordet ellers er til for. Ofte benytter personer, uanset køn, ordet piger eller lignende, når de ønsker at sige noget om kvinder. Hvorimod ordet mænd ikke ændres til drenge, medmindre det har en humoristisk undertone.

Forskellen på de to ord synes

at være, at mand ikke slæber rundt på de negative konnotationer, som ordet kvinder gør. På en eller anden måde synes ordet kvinder simpelthen, i sig selv, at ødelægge "den gode stemning".

Spørgsmålet er så; skal vi acceptere, at ordet kvinder simpelthen ikke kan bruges; at det forbindes med noget uprofessionelt, uaktuelt og tilbagestående, som Rittenhofer antyder? Jeg har tænkt meget og været meget i tvivl. Men jeg mener, at der stadig er en pointe i at holde fast i ordet kvinder.

Et ords betydning

Det er oppe i tiden at skifte navn, de fleste jobfunktioner får nye titler. Man er f.eks. ikke længere sælger, men salgskonsulent. Det hedder ikke længere negere, men sorte. Det hedder heller ikke flygtninge og indvandrere men nydanskere, eller mennesker med anden etnisk baggrund end dansk.

Hvor jeg nærer sympati og forståelse for de to sidste ændringer, er jeg mere bekymret for den første. Idet den kan fungere tildækkende, mens de to næste har en mere opklarende funktion. Jeg er af den opfattelse, at hvis jeg skal være med til at give vores forening et nyt navn, skal det være et navn, der har en opklarende og ikke tildækkende virkning.

Jeg vil derfor råde til eftertanke, refleksion og selvrefleksion, før en eventuel ændring finder sted. Et nyt navn skal for mig at se gerne kunne rumme såvel vores fælles historie, vores nutid, samt være et bud på den retning, som vi øn-

sker vores fremtidige forskning skal gå i.

Forskellen

Ved at undlade ordet kvinder, kan der for mig at se ske det, at foreningen gør omverdenen en større tjeneste, end den gør sig selv. Det politiske bid, går lidt af fløjten. Det er på en eller anden måde ikke så farligt at tale om køn som om kvinder. Det, at der stadig (til staidighed ?) er forskel, forsvinder lidt. Mangfoldigheden udvikles til fordel for "ensheden." Risikoen er, at vi kan komme til at støtte en forestilling om, at der ikke længere er et særligt behov for at forske i kvinder; at der eksisterer ligestilling på alle områder, i alle lande; og at det derfor ikke længere er nødvendigt at holde et særligt vågent øje med kvinden.

Min pointe er derfor, at et sådan navneskilt kunne risikere at gøre foreningen mere "kønsløs". Nogle vil på dette punkt nok råbe, men det er vel også det, der er pointen, at fjerne noget af den handlingstvung og de tvangsforestillinger, som gennem tiden er blevet bundet op på kønnet. Det er jeg helt enig i, men jeg tror ikke, at en sådan vej er belagt med negligering af, at kønsforskelligheden stadig har en fundamental betydning for vores væren i verden. Dvs. at vi stadig forstår, forstås og behandles ud fra køns kategorier. De er under opblødning, men det er ikke et overstået kapitel.

Jeg ved godt, at såvel unge kvinder i dag, som ældre, for en stor dels vedkommende, ik-

ke bryder sig om, at kønnet stadig spiller en afgørende rolle, og at mange forskningsprojekter har påvist, at køn bruges, forstås og udtrykkes på en langt mere nuanceret måde i dag. Endvidere knytter mange ikke længere primært an til, at de er kvinder eller mænd, men sagen er den, at negativ særbehandling stadig finder sted. Sideløbende med at ordet kvinder stadig tænder en negativ glød i manges øren.

Forskningsverdenen

En navneforandringen til "Foreningen for kønsforskning" kan også ses som et forsøg på at legitimere den forskning, der foregår på dette felt. På universiteterne i Danmark er det aldrig blevet helt legitimt (udenfor egne kredse) at beskæftige sig med kvinden som fænomen. Det lyder derimod mere neutralt, mere objektivt at tale om kønsforskning. Det kan betyde, at selvom der ikke hersker enighed om, at der har fundet (finder) forskelsbehandling sted, så kan der opnås enighed om, at der eksisterer to køn. Hertil kommer, at kvindeforskning primært bedrives af kvinder (på nuværende tidspunkt), mens kønsforskning også indbefatter mænd og mandeforskning. Jeg er glad for, at antallet af mandeforskere stiger og håber, at de vil blive en del af vores forening, men jeg er samtidig bevidst om, at et område straks bliver mere legitimt, når det ikke udelukkende er kvinder, der beskæftiger sig med det.

En anden vigtig pointe er at

forskning, traditionelt set, har beskæftiget sig med køn, hvilket vil sige med primært manden som normen og med kvinden som en negativ variant heraf. For mig at se bliver det svære at kritisere den traditionelle kønsforskning, hvis ikke vi forsat både vil beskæftige os med kvinden som et selvstændigt fænomen og kvinden i relation til manden.

Hvis en navneændring skal finde sted, mener jeg at vi skal gøre brug af Bente Rosenbecks pointe (jvf. KKF nummer 4 1999), om at ligestillingsbegrebet burde udvides. Idet jeg, ligesom hun, mener at ligestilling må omhandle alle former for forskellighed.

Mit forslag er, at vi finder et navn, hvor der stadig er plads til kvinder, men samtidig til mangfoldighedsnuancen. Hvis vi skal skifte navn, må vi være mere optaget af at være langsigtede end af at blive mere attraktive.

Jeg forestiller mig enten en forkortelse, f.eks. en sammentrækning af de ord, vi mener skal indgå i vores navn. En anden mulighed er at finde et navn som symbolsk dækker over det indhold, vi ønsker at have en forening for. Jeg vil derfor tænke videre og komme med mine bud på nettet.

En stor tak til Ulla Wiborg Johansen for en opklarende meningsudveksling.

*Helle Balsbye,
stud.mag, filosofi og psykologi,
RUC*